

მაია მიქაბერიძე

ემიგრანტული პერიოდული გამოცემები –
საბჭოთა ცენზურის მკაცრი თვალყურის რეჟიმი

1921 წელს დამოუკიდებელი საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ ქვეყნიდან გაქცეული პოლიტიკური ემიგრაცია ევროპის ქვეყნების მთავრობებთან და სხვადასხვა პოლიტიკურ გაერთიანებებთან მჭიდრო ურთიერთობის საშუალებით ცდილობდა მათი მხარდაჭერის მოპოვებასა და ამ გზით გავლენის მოხდენას საბჭოთა ხელისუფლებაზე. ემიგრირებულმა ქართველმა პოლიტიკოსებმა და საზოგადოების სხვა წარმომადგენლებმა დაიწყეს უცხოეთში წიგნებისა და ჟურნალ-გაზეთების გამოცემა, რომელთა ძირითადი შინაარსი საქართველოს ანექსიის თემას შეეხებოდა.

ასეთივე მდგომარეობა იყო კავკასიისა და სხვა ბოლშევიკების მიერ დაპყრობილი ხალხების ემიგრაციაში, მათ შორის თვით რუსეთიდან წითლებისაგან განდევნილ პოლიტიკურ, ე.წ. “თეთრი ემიგრაციაში”. რუსული ემიგრაცია ბევრად ძლიერი იყო დანარჩენებზე, რადგან, ერთი მხრივ, რადიკალიზაციით აღმატებოდა სხვებს, ამავე დროს, ფლობდა მეტ ფინანსურ რესურსს და ჰქონდა გავლენა ევროპის წამყვანი ქვეყნების პოლიტიკურ წრეებზე, რომლებიც ბოლშევიკურ რუსეთს ახალ პრობლემად აღიქვამდნენ. გამოიცემოდა ანტისაბჭოთა წიგნები და ჟურნალ-გაზეთები, რომლებსაც სერიოზული იდეოლოგიური ზიანის მიტანა შეეძლოთ საბჭოთა კავშირისათვის. ახალგაზრდა საბჭოთა ქვეყანა, რომელსაც გადატანილი სამოქალაქო ომის შემდეგ სჭირდებოდა სტაბილურობა შიდა ეკონომიკური და სოციალური საკითხების მოსაგვარებლად, ემიგრანტულ პრესას განიხილავდა როგორც მძლავრ პროპაგანდისტულ იარაღს კონტრრევოლუციონერთა ხელში; ამიტომ ქვეყნის უმაღლეს ეშელონებში ყურადღებით აკვირდებოდნენ, თუ რა იბეჭდებოდა ემიგრანტულ გამოცემებში, რათა შესაძლებელი ყოფილიყო კონტრპროპაგანდის წარმოება და სხვა სახის, ფარული თუ აშკარა, ქმედებების განხორციელება.

ემიგრანტული გამოცემები საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების პირველი წლებიდანვე ვრცელდებოდა ქვეყნის ტერიტორიაზე, რომლებსაც კითხულობდნენ და ანალიზებდნენ სკპ(ბ) ცკ-ში, მაგრამ ეს ძირითადად ეხებოდა რუსულ ჟურნალ-გაზეთებს. ქართული ემიგრანტული პრესის პუბლიკაციების შესწავლას თავიდან, როგორც ჩანს, არაორგანიზებული ხასიათი ჰქონდა. ყოველ შემთხვევაში 20-იანი წლების ქართულ საბჭოთა გაზეთებში სულ რამდენიმე გამოხმაურება დაიბეჭდა ემიგრანტული პუბლიკაციების შესახებ. მაგალითად, 1922 წლის გაზეთ “კომუნისტი” (18) გამოქვეყნდა მიმოხილვა რუსულ ემიგრანტულ ჟურნალში “Социалистический Вестник” (118) დაბეჭდილი მარტოვის წერილისა, რომელიც რუსეთის ახალ ეკონომიკურ პოლიტიკას ეხებოდა. სავარაუდოდ ეს მიმოხილვა გადმობეჭდილი უნდა იყოს რუსული წყაროდან [“კომუნისტი”, 1922]. 1923 წელს ასევე გაზეთ “კომუნისტი” მან-ის ფსევდონიმით დაიბეჭდა ორი წერილი, რომლებშიც ავტორი დასცინის ქართულ ემიგრანტულ გაზეთ “ერთობას” მასში გამოქვეყნებულ იანტისაბჭოთა პუბლიკაციების გამო (1-2).

უცხოური პრესის გამოწერა შეეძლოთ პარტიულ და სამეცნიერო დაწესებულებებს, ასევე ცენტრალური გაზეთების რედაქციებს. გამოწერის, მათი შეძენისა და გავრცელების პროცესს ხელმძღვანელობდა სსრკ საგარეო საქმეთა სახალხო კომისარიატის ლიტერატურული განყოფილება, ხოლო გამოსაწერი გამოცემების სიას ამტკიცებდა მთავლიტი. მათ გარკვეული დროის შემდეგ არასასურველად მიიჩნეეს ემიგრანტული ლიტერატურის ასეთი, შედარებით თავისუფალი გავრცელება ქვეყნის ტერიტორიაზე. საქმე იმაში იყო, რომ პოლიტიკოსების გარდა დევნილობაში მყოფი რუსული ინტელიგენცია — მწერლები, მეცნიერები, ფილოსოფოსები და ა.შ. სერიოზულ ძალას წარმოადგენდა იდეოლოგიური პაექრობის ასპარეზზე, რომელსაც შეეძლო ზემოქმედება მოეხდინა არა მარტო კომპარტიის რიგითი წევრების, არამედ მალალ საფეხურზე მდგომი პარტიული ხელმძღვანელების აზროვნებაზე.

მე-20 საუკუნის 20-იანი წლების შუა პერიოდიდან საბჭოთა კავშირში გაძლიერდა ცენზურა, დაწესდა მკაცრი კონტროლი ქვეყნის შიდა ბეჭდურ პროდუქციაზე, აიკრძალა ბევრი გამოცემა, დაიწყო ხელისუფლებისათვის არასასურველი ავტორების წიგნების ფიზიკური განადგურება, ბიბლიოთეკებს დაევალიათ რეპრესირებული წიგნების ამოღება ფონდებიდან და მათი დახურულ ფონდებში, ე.წ. სპეციალური შენახვის ფონდებში, გადატანა. რეპრესირული პოლიტიკა გავრცელდა ემიგრანტულ გამოცემებზეც. დაიწყო მათი გამოწერის შეზღუდვები. მკაცრად შეიკვეცა როგორც გამოსაწერი გამოცემების რაოდენობა, ასევე გამოწერის უფლების მქონე ორგანიზაციათა და პირთა რიცხვიც. 1926 წლის ბოლოს სკპ(ბ) ცკ-მა მიიღო გადაწყვეტილება, რომლის მიხედვით საბჭოთა კავშირის ყველა პარტორგანიზაციას და დაწესებულებას (მოკავშირე რესპუბლიკების ჩათვლით) ეკრძალებოდა საზღვარგარეთული ჟურნალ-გაზეთების დამოუკიდებლად გამოწერა. ცოტა ხანში ეს შეზღუდვა ფაქტობრივი აკრძალვით შეიცვალა. დარჩა პრესის მიმღებთა მკაცრად განსაზღვრული წრე, როგორც შუალედური რგოლი ემიგრანტულ პრესასა და მკითხველს შორის, რომლის მოვალეობა მტრული პუბლიკაციების შესწავლა და ხელისუფლების ინფორმირება იყო. გამოიცა სკპ(ბ) ცკ-ს დადგენილება, რომელშიც ნათქვამი იყო, რომ “პარტორგანიზაციებისათვის ემიგრანტული პრესის შესახებ ინფორმაციების მიწოდების მიზნით სკპ(ბ) ცკ-ს საინფორმაციო განყოფილებას დაევალია ზემოთ დასახელებული გამოცემებიდან უმნიშვნელოვანესი პუბლიკაციების ამონარიდების კრებულების შედგენა”. ასეთი კრებულების რეგულარული (ყოველკვირეული) გამოცემა დაიწყო 1927 წლის 23 იანვრიდან (“Сводки белоэмигрантской прессы”). დადგინდა იმ ორგანიზაციებისა და პირების სია, ვისაც ეს კრებულები გაეგზავნებოდა. ადრესატები კრებულებს მიიღებდნენ გრიფით “სრულიად საიდუმლოდ” ცკ-ს საიდუმლო მასალების მსგავსად. ემიგრანტული პრესის მიმოხილვათა კრებულები ფაქტობრივად მთლიანად ჩაენაცვლა აკრძალულ უცხოურ ჟურნალ-გაზეთებს (ნ. მიხაილოვი).

ასეთი ქმედებით ხელისუფლებამ სცადა ორი პრობლემის გადაჭრა – სერიოზულად შეზღუდა ემიგრანტული გამოცემების იდეოლოგიური ზემოქმედების არეალი საბჭოთა კავშირში. ამავე დროს, ფინანსური სტაბილურობა შეუწყია ემიგრანტულ გამომცემლობებს საზღვარგარეთ, რომლებიც დიდწილად საბჭოთა გამოწერების ხარჯზე არსებობდნენ.

1927 წლის თებერვლიდან საბჭოთა კავშირის მოკავშირე რესპუბლიკების ცენტრალურმა კომიტეტებმა ზოგიერთი ნაციონალური ემიგრანტული პრესის (მაგ.,

უკრაინული) გამოწერის თხოვნით მიმართეს პარტიულ ხელმძღვანელობას მოსკოვში.

სკპ (ბ) ამიერკავკასიის სამხარეო კომიტეტმაც ასევე მიმართა შესაბამის სტრუქტურას. მიმართვაში გამოთქმული იყო სურვილი, რომ გამოცემულიყო ამიერკავკასიის ხალხთა ენებზე გამომავალი ემიგრანტული პრესის მიმოხილვათა ორკვირეული ბიულეტენი რუსულ ენაზე, რისთვისაც გამონაკლისის სახით სთხოვდნენ შესაბამისი ემიგრანტული გამოცემების გამოწერის უფლებას (ნ. მიხაილოვი). საბოლოოდ, 1927 წლის 25 აპრილს სკპ(ბ) ცკ-მა დააკმაყოფილა მათი თხოვნა და დაუშვა ემიგრანტული გამოცემის გამოწერა განსაზღვრული სიით და ამ გამოცემათა პუბლიკაციების მიმოხილვათა კრებულის შედგენა ხელმძღვანელ პარტიულ ორგანოებისთვის მიწოდების ვალდებულებით. კრებულს ეწოდა "Бюллетень зарубежной белой прессы (Закавказской)" - ("ამიერკავკასიის) საზღვარგარეთული თეთრი პრესის ბიულეტენი") (შემდეგში ყველგან "ბიულეტენი" - მ.მ.).

სსრკ კპ(ბ) ცკ-ს გადაწყვეტილებით ბიულეტენის მომზადებისათვის სხვებთან ერთად მუშავდებოდა 11 ქართული ემიგრანტული გამოცემა: "ბრძოლა", "ახალგაზრდა სოციალ-დემოკრატი", "თეთრი გიორგი", "დამოუკიდებელი საქართველო", "სახალხო საქმე", "მამულიშვილი", "სამშობლო", "ბრძოლის ხმა", "საქართველო", "ახალი ივერია", "საქართველოს გუშაგი", "პრომეთე" (ეს უკანასკნელი იბეჭდებოდა ფრანგულ ენაზე და წარმოადგენდა კავკასიის ხალხებისა და უკრაინის ემიგრანტთა გაერთიანებულ ორგანოს. რედაქტორი - გიორგი გვაზავა).

ქართულის გარდა ბიულეტენში იბეჭდებოდა შემდეგ გამოცემათა მიმოხილვები:

სომხური: დროშაკ (დროშა), აირენიკი (სამშობლო), უსაბერ (იმედი), არაჩ (წინ), აზდარარ (მაცნე); აპაგა (მომავალი), არევ (მზე), პაიკარ (ბრძოლა), ასპარეზ (არენა), ერითასარდ-აიასტან (ახალგაზრდა სომხეთი), ნორ-ერკირ (ახალი ქვეყანა), ნორ-ორ (ახალი დღე), მარტკოც (ბატარეა) (14 გამოც.).

აზერბაიჯანული: ენი კავკასია (თურქეთი), აზერბაიჯანი, ენი თურქესტან (ახალი თურქესტანი), აზერი-თურქ (აზერბაიჯანელი თურქი), ოდლუ-იურტ (ცეცხლოვანი მხარე), ბილდირიშ (მაცნე), იაშილ-თურქესტანი (მწვანე თურქესტანი), ისტიკლიალ (თავისუფლება) (8 გამოც.).

ამ გამოცემებს 1931 წლიდან დაემატა არაემიგრანტული უცხოური პერიოდიკის პუბლიკაციები ფრანგულ, გერმანულ, თურქულ და სპარსულ ენებზე.

ბიულეტენის პირველი ნომერი გამოვიდა 1927 წლის ოქტომბერში. 1930 წლამდე მასში მხოლოდ ამიერკავკასიის ემიგრანტული გამოცემების მასალა იბეჭდებოდა. 1931 წლიდან ნაწილობრივ შეიცვალა ბიულეტენის თემატიკა. გაფართოვდა შესასწავლი პრესის გეოგრაფიული და პოლიტიკური არეალი და ემიგრანტული პრესის პარალელურად ყურადღება გამახვილდა უცხოური პრესის იმ პუბლიკაციებზე, რომლებიც ამა თუ იმ ფორმით ენებოდა ამიერკავკასიის რესპუბლიკებს. უცხო ქვეყნების ოფიციალური სამთავრობო გამოცემებთან ერთად დაკვირვება ხდებოდა ოპოზიციურ გამოცემებზეც (მაგალითად, სტამბოლში გამომავალი ოპოზიციური გაზეთები "ვაკიტ" - დრო, "იარინი" - ხვალინდელი დღე და ა.შ.). შესაბამისად ბიულეტენს შეეცვალა სახელწოდებაც და ახლა მას ეწოდა "Бюллетень заграничной печати (О Закавказьи)" - ["საზღვარგარეთული ბეჭდვითი

სიტყვის ბიულეტენი (ამიერკავკასიის შესახებ)“]. გაიზარდა ყურნალის მოცულობა. მცირედით შეიცვალა სტრუქტურაც. მასალა აღარ იყო ენების მიხედვით დაყოფილი. ამის ნაცვლად შემოიღეს თემატური რუბრიკები.

ბიულეტენის 1931-1933 წლების ნომრებში გამოყენებული იყო შემდეგი ძირითადი რუბრიკები: ა/კ სსრ –ს ზოგადი მდგომარეობა; ა/კ კომუნისტური ორგანიზაციების შიდა პარტიული მდგომარეობა; ამიერკავკასიის ემიგრანტები სსრკ-ს შესახებ; ამიერკავკასიის ემიგრანტთა პროგრამა და ტაქტიკა; ამიერკავკასიის ფედერაციის შესახებ; განხეთქილება ქართველ მენშევიკთა პარტიაში; დაშნაკ ცუტუნის პარტიის ორმოცი წლის იუბილე; დისკუსია ქართველ ნაციონალ- და “სოციალ“- ფაშისტებს შორის; ქართველ სოციალ-ფაშისტების არალეგალური კონფერენცია; ქართველი მენშევიკები და ნაციონალ-ფაშისტები; ჩვენი მეზობლები და სხვა.

ბიულეტენში პერიოდული გამოცემების პარალელურად ყურადღებით სწავლობდნენ და ამუშავებდნენ წიგნებსაც. მაგალითად დაიბეჭდა ფრაგმენტები ნაშრომებიდან - გ. გვაზავა. საქართველო და ეროვნულ-დემოკრატიული პარტია (ბიულეტენი, 1928, 14, 12), ნ. ჟორდანიას. ჩვენი უთანხმოებანიდან (ბიულეტენი, 1928, 15/6), კ. კანდელაკი. რას ამბობენ ფაქტები (ბიულეტენი, 1928, 17).

ბიულეტენებში მასალა წარმოდგენილია ორგვარად. ერთი მხრივ, იბეჭდებოდა ემიგრანტული პუბლიკაციების ფრაგმენტები ყოველგვარი კომენტარის გარეშე, მეორე მხრივ კი, ვრცელი ამონარიდები ჩართული იყო მიმოხილვის ტექსტში, როგორც დასტური მიმოხილველის პოზიციისა. ყველა შემთხვევაში ბიულეტენი არ იცავდა ობიექტურობას და ეს, ალბათ, არც იყო ამ გამოცემის მიზანი. ბიულეტენი იძლეოდა ზუსტ ინფორმაციას რაიმე ფაქტის შესახებ უცხოეთში გამოქვეყნებული პუბლიკაციების ფრაგმენტების დაბეჭდვის ფორმით, მაგრამ შეფასება ხდებოდა გაბატონებული იდეოლოგიის შესატყვისად. ტენდენციური მიდგომა ჩანს თვით რუბრიკების სათაურებში (მაგ., დისკუსია ქართველ ნაციონალ- და „სოციალ“- ფაშისტებს შორის; ქართველ სოციალ-ფაშისტების არალეგალური კონფერენცია; ქართველი მენშევიკები და ნაციონალ-ფაშისტები). საყურადღებოა, რომ ტერმინი “ფაშისტური“ გამოყენებულია მხოლოდ ქართული პარტიების მიმართ, რაც, სავარაუდოდ, ბიულეტენის სარედაქციო ჯგუფის არაქართული შემადგენლობისა და მათი პარტიული ხელმძღვანელების განწყობის გამოვლინებაა.

ბიულეტენები ქართული პრესის მასალების პარალელურად შეიცავს საქართველოსა და ქართველი პოლიტიკოსების შესახებ ინფორმაციას უცხოურ ემიგრანტულ გამოცემებში. მაგალითად, 1927 წლის პირველივე ნომერში თურქულენოვანი პრესის განყოფილებაში დაბეჭდილია მიმოხილვა აზერბაიჯანული გაზეთ “ენი კავკასიაში“ დაბეჭდილი სტატიისა “განგაში რუსიფიზმის გამო“ (Тревога за русифизм). მასში ნათქვამია, რომ რუსულ ემიგრანტულ გაზეთში “უკანასკნელი ამბები“ (Последние новости) დაიბეჭდა თავისი ლიბერალიზმით ცნობილი მილიუკოვის სტატია “ნოე ჟორდანიასა და ნ. რამიშვილის სადირექტივო წერილები“. მოლიუკოვი იწონებდა ქართველთა მოსაზრებას საბჭოთა კავშირის წინააღმდეგ იმპერიალისტურ ძალებთან გაერთიანებისა და ერთიანი ფრონტით შეტევის საკითხში, თუმცა უკმაყოფილებას გამოხატავდა მათი, მისი აზრით, “ვიწრო ქართული შეზღუდულობის“ გამო“.

1927 წლის მე-2 ნომერში მიმოხილულია სომხურ გაზეთ “დროშაკში“ (დაშნაკ ცუტუნის პარტიული ორგანო) ს. მანსურიანის ფსევდონიმით (ს. ვრაციანი)

დაბეჭდილი სტატია “ქართული მენშევიზმის კრიზისი“, რომელშიც სომეხი ავტორი საკუთარი პარტიული (და სომხური) პოზიციებიდან აფასებს ქართული პარტიის მდგომარეობას.

ზოგადად, უცხოური პუბლიკაციებში კარგად ჩანს ის წინააღმდეგობები, რაც არსებობდა ემიგრაციამდე და მის შემდეგაც საქართველოსთან მიმართებაში რუსეთისა და კავკასიის ქვეყნების მხრიდან.

“საზღვარგარეთული თეთრი პრესის ბიულეტენი (ამიერკავკასიის)“ მკაცრად გასაიდუმლოებულ გამოცემას წარმოადგენდა. იგი იბეჭდებოდა გრიფით “სრულიად საიდუმლოდ“. თავდაპირველად ბიულეტენები რიგდებოდა უფასოდ. 1928 წლის 15/6 ნომერში ჩაქრულია ფურცელი, სადაც საკავშირო კპ (ბ) ამიერკავკასიის სამხარეო კომიტეტი იუწყება, რომ ამ ნომრიდან შეწყდებოდა ბიულეტენების უფასო დარიგება. სურვილის შემთხვევაში, მიმღებებს უნდა გადაეგზავნათ გამოწერის თანხა დასახელებულ მისამართზე. ერთი თვის ღირებულება იყო 1 მანეთი.

1927 წლის პირველ ნომერს ახლავს რედაქციის მიმართვა მომხმარებლისადმი, რომ მათ ეგზავნებოდათ სკპ (ბ) ა/კავკასიის სამხარეო კომიტეტის ბეჭდვითი სიტყვის განყოფილების მიერ გამოცემული ორკვირეული ბიულეტენის საცდელი ნომრები და სთხოვდნენ, გამოეთქვათ თავიანთი შენიშვნები და სურვილები. 1928 წლის 17-დან ყოველ ნომერს წინ ერთვოდა სკპ (ბ) ამიერკავკასიის სამხარეო კომიტეტის დადგენილების ტექსტი ბიულეტენის გამოყენებისა და შენახვის წესის შესახებ. დადგენილება შედგებოდა ოთხი პუნქტისაგან:

1. ბიულეტენი უნდა შეინახოს ან პირადად იმ ამხანაგმა, რომელსაც ეგზავნება, ან მისმა ნდობით აღჭურვილმა პირმა; ბიულეტენი უნდა ინახებოდეს ცეცხლგამძლე კარადაში;

2. დაგზავნილი ეგზემპლარები უკან დაბრუნებას არ ექვემდებარება, ხოლო სამი თვის მერე უნდა დაიწვას განსაკუთრებული აქტის შესაბამისად.

3. ცალკეულ ამხანაგებს (ამიერკავკასიის კომიტეტების, ამიერკავკასიის სამხარეო კომიტეტების, ნაციონალური ცკ, ცენტრალურ დაწესებულებათა ხელმძღვანელებს და ა.შ.) შეუძლიათ, საკუთარი პასუხისმგებლობით, გააცნონ ბიულეტენის შინაარსი ამხანაგების მხოლოდ ვიწრო წრეს - სკპ (ბ) წევრებს, თუკი ეს მათ სამსახურებრივი აუცილებლობისთვის ნამდვილად სჭირდებათ;

4. ნაციონალური ცკ-ს, საოლქო კომიტეტების, სამაზრო კომიტეტების მდივნებს შეუძლიათ ბიულეტენი გააცნონ მხოლოდ პარტკომების წევრებს, შესაბამისი სამხარეო კომიტეტების წევრებს, გაზეთების პმგ რედაქტორებს და ცკ-ს პროპაგანდის ხელმძღვანელებს.

1930 წლიდან გარკვეული ცვლილება განიცადა დადგენილების ტექსტმა. მთავარი პრინციპული სხვაობა შეეხებოდა დამუშავებული ბიულეტენების შემდგომ ბედს. თუ მანამდე ამ ბიულეტენებს წვავდნენ, 1930 წლიდან მათი უკან დაბრუნების გადაწყვეტილება მიიღეს. დადგენილების მეორე პუნქტში ჩაიწერა:

- ბიულეტენის ყველა დაგზავნილი ეგზემპლარი უნდა დაბრუნდეს სკპ(ბ) ა/კავკასიის სამხარეო კომიტეტის აგიტაცია-პროპაგანდის პარტიულ განყოფილებაში აღწერისთვის 2 ეგზემპლარად;

- ეგზემპლართა დაბრუნება ხდება შემდეგ ვადებში:

ა) თბილისში მცხოვრებთათვის - 2 თვე;

ბ) ამიერკავკასიის სხვა ადგილებში მცხოვრებთათვის - 3 თვე;

- თბილისში დაბრუნება ხდება პირადად ნდობით აღჭურვილი პირების საშუალებით, სხვა ქალაქებში მცხოვრები ამხანაგები ბიულეტენებს აბრუნებენ ა/კავკასიის მთავარი პოლიტსამმართველოს ფელდკავშირის გზით (ფელდგერული კავშირგაბმულობა-საიდუმლო დოკუმენტების გაგზავნის ფორმა რუსეთში - მ.მ).

1931 წლიდან, როდესაც ნაწილობრივ შეიცვალა ბიულეტენის სახელწოდება და შინაარსი, საკავშირო კპ (ბ) ამიერკავკასიის სამხარეო კომიტეტმა მიიღო ახალი დადგენილება “საზღვარგარეთის ბეჭდვითი სიტყვის ბიულეტენის (ამიერკავკასიის შესახებ)” გამოყენებისა და შენახვის წესის შესახებ.

დადგენილებაში შედარებით გამკაცრებულია ბიულეტენის გამოყენებისა და შენახვის წესები: თუკი ადრე ბიულეტენის წაკითხვა მიმღები პირის გარდა შეეძლო მისივე ნდობით აღჭურვილ პირსაც, ახალ ვითარებაში მხოლოდ მიმღებს ჰქონდა ბიულეტენის გამოყენების უფლება. ნაწილობრივ აღდგა გამოყენებული ბიულეტენების დაწვის პრაქტიკაც. შემცირდა სკპ (ბ) ა/კ სამხარეო კომიტეტის საიდუმლო განყოფილებაში ეგზემპლარების დაბრუნების ვადა და განისაზღვრა იგი მიღებიდან არაუგვიანეს ერთი თვით. ნაციონალური კომპარტიის ცკ-ს და საოლქო კომიტეტებს შეეძლოთ ბიულეტენების ადგილზე დაწვა მიღებიდან არაუგვიანეს 3 თვისა. ამავე დროს სკპ (ბ) ა/კ სამხარეო კომიტეტის საიდუმლო განყოფილებისთვის უნდა გამოეგზავნათ დაწვის შესახებ შესაბამისი აქტი. იმ პირებს, რომლებიც დროულად არ დააბრუნებდნენ გამოყენებულ ეგზემპლარებს ან იმ ორგანიზაციებს, რომლებიც დააგვიანებდნენ ბიულეტენის დაწვის შესახებ აქტის გამოგზავნას შესაბამის უწყებაში, ჩამოერთმეოდათ ამ გამოცემის გამოწერის უფლება. ცალკეულ პირებს შეეძლოთ პირადი პასუხისმგებლობით გაეცნოთ ბიულეტენის შინაარსი ძალიან ვიწრო წრისათვის, ისიც მხოლოდ კპ-ს წევრებისათვის, რომლებსაც სამსახურეობრივი აუცილებლობისათვის სჭირდებოდათ ეს ინფორმაცია.

ბიულეტენის ყოველი ნომრის თითოეული ეგზემპლარი დანომრილი ეგზავნებოდა კონკრეტულ პირს, რომელიც ხელის მოწერით ადასტურებდა ერთეულის მიღებას. ამ გამოცემისადმი ასეთი გასაიდუმლოებული და გამკაცრებული დამოკიდებულება თავისთავად ამძაფრებდა ადამიანებში პასუხისმგებლობის გრძობას. მაგალითად, ეროვნულ ბიბლიოთეკაში დაცული ბიულეტენის ერთ-ერთი ნომრის ბოლოს მეღნიტ მიწერილია, რომ მან (გვარი გაურკვეველად) დაამთავრა წაკითხვა 1928 წლის 21 იანვარს, ღამის 12 საათზე.

გამოცემას არ აწერია სარედაქციო ჯგუფის წევრთა ვინაობა, რედაქტორი ან სხვა პირი. მხოლოდ რამდენიმე შემთხვევაში არის დანართი, სადაც რედაქცია აფრთხილებს ბიულეტენების მიმღებთ, რომ მათი მისამართების შეცვლის შემთხვევაში ახალი მისამართი დაუყოვნებლივ უნდა შეატყობინონ ბიულეტენის რედაქციას. ბიულეტენთან დაკავშირებით მთელი მიმოწერა საიდუმლოების დაცვის წესით უნდა გადაეგზავნოს ა/კ კპ(ბ)-ში პასუხისმგებელ რედაქტორს, ამხანაგ კილეროგს. მეორე შემთხვევაში მიმღებად დასახელებულია ა. თუმანიანი, თუმცა მითითებული არ არის მისი სტატუსი.

ამრიგად, ამ ჩანართიდან ჩანს, რომ გამოცემის რედაქტორი 1931-1933 წლებში იყო პარტიული მუშაკი, გვარად კილეროგი. საინფორმაციო წყაროებიდან ცნობილია, რომ ძველი რევოლუციონერი, უკრაინის სოციალისტ-რევოლუციონერთა პარტიის ყოფილი წევრი, მიხეილ მარკის ძე კილეროგი, რომელიც

დახვრეტამდე, 1937 წლამდე, მუშაობდა უკრაინისა და რუსეთის სსფრ-ს კომპარტიების სხვადასხვა მაღალ თანამდებობებზე, 1931-1933 წლებში მოვლინებული იყო ამიერკავკასიაში და ხელმძღვანელობდა სკპ (ბ) აკავკასიის სამხარეო კომიტეტის კულტურულ-პროპაგანდისტულ განყოფილებას (მ. კილეროვი).

“(ამიერკავკასიის) საზღვარგარეთული თეთრი პრესის ბიულეტენი”/ “საზღვარგარეთის ბეჭდვითი სიტყვის ბიულეტენის (ამიერკავკასიის შესახებ)“, გასაგები მიზეზების გამო, არ ეგზავნებოდა ბიბლიოთეკებს. საქართველოს ეროვნულ ბიბლიოთეკაში იგი მოხვდა მარქსიზმ-ლენინიზმის ინსტიტუტის ბიბლიოთეკის გაუქმების შემდეგ, სადაც ეს გამოცემა დაცული იყო ე.წ. “განსაკუთრებულ ფონდში“. საინტერესოა თვით ამ კონკრეტული ეგზემპლარების ბედი. წლიური კომპლექტები აკინძულია ძვირფას ყდაში და მათზე სათაური და სხვა ცნობები დაბეჭდილია ოქროსფერად. 1927 წლის თითოეული ნომრის სატიტულო ფურცლებზე, სადაც ცარიელი ადგილია დატოვებული ბიულეტენის მიმღების ხელმოსაწერად, ამოჭრილია გვარის ადგილი. იგივე მდგომარეობაა 1928-1929 წლების კომპლექტებზეც, რაც ნიშნავს, რომ ეს ადამიანები მოგვიანებით დააპატიმრეს და, სავარაუდოდ, დახვრიტეს.

“საზღვარგარეთული თეთრი პრესის ბიულეტენი (ამიერკავკასიის)” მკაცრად გასაიდუმლოებული გამოცემა იყო და წარმოადგენდა ტოტალიტარული რეჟიმისათვის დამახასიათებელი რეპრესიული ინფორმაციული პოლიტიკის ტიპურ ნიმუშს.

დამოწმებული ლიტერატურა

მან. 1 - მათი ერთობა : [მენშევიკების გაზეთ “ჩვენი ერთობა”-ს გამოცემის განახლების შემდეგ] // კომუნისტი, 1923, 14 ივნ., N134, გვ.1

მან. 2 - ჭორიკანობის ახალი ფორმა : [მენშევიკურ “ერთობის” ნომერში მოთავსებული წერილების შესახებ] // კომუნისტი, 1923, 25 ივლ., N169, გვ.1.

მენშევიკური პრესა : [Социалистический Вестник-ის N18-ში ა. მარტინოვის წერილის მიმოხილვა მიმართული კომუნისტური პარტიის ეკონომიკური პოლიტიკის წინააღმდეგ] // კომუნისტი, 1922, 11 იანვ., N8, გვ.1-2.

ბიულეტენი, 1 - Бюллетень зарубежной белой прессы (Закавказской), 1927-1930, Тбилиси.

ბიულეტენი, 2 - Бюллетень заграничной печати (О Закавказьи)", 1931-1933, Тбилиси.

მ. კილეროვი - Киллеров Михаил Маркович: [биографические сведения] // Справочник по истории Коммунистической партии и Советского Союза 1898-1991. <http://www.knowbysight.info/KKK/03139.asp>

ბ. მახაილოვი - Н. М. Михалев, Русская эмигрантская периодика как инструмент формирования мирового общественного мнения // <http://www.mediascope.ru/?q=node/442>

MAIA MIKABERIDZE

**EMIGRANT LITERATURE – THE OBJECT OF STRICT
SOVIET SURVEILLANCE**

The Soviet Government considered the emigrant literature as a strong ideological weapon having an adverse impact on Soviet people worldview. That was why to bring the emigrant literature to the Soviet Union first restricted and lately banned. Among the forbidden newspapers and magazines were the Georgian emigrant publications. Instead, it was decided to publish a reference book of the most important publications.

In the years of 1927-1933 Tbilisi was issued in Russian “Foreign White Press Bulletin (Transcaucasia) ”Bulletin of Foreign Printed Materials ”(about Transcaucasia)”, which included the reviews and paragraphs of not only the Georgian emigrant literature but the Transcaucasian publications as well. Due to materials printed in these bulletins the Soviet Government knew about the emigrant circles, their point of views and goals. Thorough analysis of emigrant literature gave a possibility to the Soviet Government to react efficiently and undertake relevant actions. The Bulletin was strictly confidential and it was a sample of totalitarian regime repressive politics.